

Přes dvacet let ekologického zemědělství

(red) – Na ekologické zemědělství se u nás nahlíží stále jako na obor, který je u nás v začátcích, má své dětské nemoci a není schopen existence bez dotací. Nevládní organizace i stát podporují osvětlu i reklamu biopotravin. Vášnivě se diskutuje o vědeckých zprávách, které jednou tvrdí, že biopotraviny jsou pro lidské zdraví velmi prospěšné, druhé to občas popírají, a tak se o ekozemědělství a biopotravinách stále diskutuje, což je dobře. Ano, obor je to perspektivní, neměli by však ekozemědělci po více než dvaceti letech své existence u nás vyzout dětské střívičky a obout už konečně boty pro dospělé? Zemědělství obecně je v Evropě i ve světě hospodářské odvětví, které je snad nejvíce ovlivňováno státními zásahy a dotacemi, nechme však stranou, jaké dotace, nebo lépe kompenzace jsou pro tento obor oprávněné. Tržby navíc ale ani dotovaným zemědělcům nikdo nezakazuje a měly by být nosnou částí jejich obrátu a ne jen doplňkem dotací. Náš týdeník se proto chce na ekofarmáře podívat právě z tohoto hospodářského a výrobního pohledu. Každý měsíc se pokusíme na stránce věnované ekologickému zemědělství zjistit, jaké jsou produkční možnosti a úskalí u jednotlivých komodit a jaké jsou jejich odbytové možnosti. Tržní zaměření a produkce biopotravin je totiž v podstatě jediná možná cesta dalšího rozvoje, zkvalitnění a profesionalizace ekologického zemědělství v České republice.

Ekozemědělci – zatím nedocení

Stálo by za to, zhodnotit na ekologických farmách, které hospodaří bez chemie více než deset patnáct let, jak se změnila kvalita půdy, stabilizovaly výnosy, zdraví a užitkovost hospodářských zvířat. Souhrnné informace o tom zpracované nemáme, vycházíme spíše z osobních znalostí poradců, kteří ekozemědělce každoročně navštěvují. Na mnoha ekofarmách už došlo ke generační výměně, generace tehdy padesátníků, kteří s elánem po roce 1990 začali u nás ekologicky hospodařit, předává tato hospodářství svým následovníkům a ti ve velké většině pokračují zase ekologicky, často s nabytými zkušenostmi a na stabilizovaných hospodářstvích, lépe než jejich tátové.

Nesetkáváme se zde s tím, že by bez chemického hnojení byly půdy ochuzeny a že by měly nízké výnosy. Naopak, zlepšilo se oživení půdy, stabilizoval se humus, při zvládnutém hnojení statkovými hnojivy, používání zeleného hnojení a mezplodin se výnosy a kvalitou produkce stabilizovaly.

Problematické plevele

Problémem na orné půdě byly, jsou a budou zejména plevele. Nevládnutí regulace plevelů v rostlinné produkci však nebylo v historii ekofarmu u nás častým důvodem k ukončení registrace ekozemědělci. Jednoduchým únikem, když přerostly v ekologickém zemědělství (EZ) farmáře plevele nad hlavu, bylo zatrasení problematických pozemků a rozšíření chovu hospodářských zvířat. A tak se můžeme i v řepařské oblasti setkat s ekofarmou s chovem masných krav nebo ovcí. To samozřejmě není z hospodářského hlediska ideální řešení, ale krajíně, která je jinak v těchto produkčních oblastech zora od obzoru k obzoru, ohrožená erozí a v podstatě s minimem živočišné výroby to zase tak nevádí.

Stejně však za hlavní úskalí pro ekologickou produkci považujeme zvládnutí regulace plevelů, na orné půdě je to zejména pcháč, na trvalých travních porostech šfovík. Výnosy často ohrožují i choroby a škůdci. Preventivní opatření a stabilizace ekosystémů jsou v teorii EZ velmi důležité, na druhé straně i ekozemědělci rádi sáhnou po

povolených přípravcích na ochranu rostlin. Zde došlo za posledních dvacet let k obrovskému pokroku. Je to zejména šlechtění na rezistenci proti chorobám a také široká škála biologické ochrany a kontaktních přípravků na ochranu rostlin. Škoda jen, že ne všechny tyto pří-

Ekologickou produkci komodit táhnou především výkupci, zpracovatelé a maloobchod
Foto Jiří Urban

pravky jsou registrovány i v ČR, ale i zde se jde rychle vpřed, podle nového nařízení EU na používání pesticidů se bude klást důraz na ekologická řešení a umožní se používání přípravků, které budou registrovány ne na úrovni národních států, ale pro tzv. společné klimatické zóny. Ale už dnes je v EZ povolených látek na ochranu rostlin celá řada, zejména pro révu vinnou a polní plodiny, o čemž je možné se přesvědčit na webových stránkách Státní rostlinolékařské správy, kde je v registru přípravků samostat-

ný údaj, zda je přípravek povolený pro EZ nebo ne.

Kromě polní produkce zaznamenalo velký pokrok i skladování a zpracování bioproduktů. Z původně malých domácích výroben vznikly moderní ekologické potravinářské provozy, nebo se zpracovateli biopotravin staly

bez tržní produkce mléka. Máme specializované ekochovy dojníc na vysoké úrovni, ekologický chov prasat se zvládnutým přepouštěním kojících prasnic, venkovními chovy a vlastní porážkou. Na orné půdě si dobře i bez chemie již dvacet let poradí zejména ekozelínáři nebo producenti obilovin, luskovin a dalších tržních plodin. V ekologických chovech masného skotu na horách patřime zejména v efektivitě chovu a ve výtěžnosti dotací k evropské špičce. Umíme zpracovat a prodat biohovězí, ale tak jako u všech před tím vyjmenovaných komodit je i u hovězího biomasa co zlepšovat.

Modelovým příkladem, kdy se mohou skokově v pozitivním smyslu zvýšit výměry některých kultur, je ekologické viňohradnictví. Díky poradenství firmy Biocont Laboratory se podařilo zvládnout ekologické pěstování vína i tradičních evropských odrůd, což vedlo v posledních dvou letech k boomu tohoto oboru. Máme také ekologické ovocnáře, kteří již 15 let dodávají kvalitní bioovoce, máme zde ale také nezvládnutý boom výsadby ekosadů pouze za účelem dotace, bez toho, že by šlo o ekologické ovocnářství s cílem produkce kvalitního ovoce.

Takže ekologické zemědělství životaschopné je. Jen málo ekofarmem skončilo, protože to bez chemie nejde. Důvody byly většinou stejné jako u jiných sedláků nebo zemědělských společností, například ztráta práva hospodařit na pronajatých pozemcích, generační problémy, špatný odbyt, levné dovozy apod. Charakteristikou ekologického zemědělství u nás za posledních dvacet let není úbytek, ale naopak rychlý přírůstek.

Nejen dotace

Ekologickou produkci komodit netáhnou přímo dotace, táhli ji a budou ji táhnout výkupci, zpracovatelé a maloobchod. I když zde máme několik tradičních výrobců biopotravin a v poslední době jich velmi přibývalo, musíme bohužel konstatovat, že naše česká ekologická produkce nestačuje nebo není v odpovídajícím množství, čase, kvalitě a ceně k dispozici. Situaci v marketingu biopotravin ještě komplikují často nepochopitelné prodejní strategie velkých maloobchodních řetězců, které někdy preferují dovoz hotových a zabalených biopotr-

Vize a cíle Akčního plánu ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011 až 2015

(red) – Hlavní vizí ekologického zemědělství (EZ) do roku 2020 je podle akčního plánu ekologické zemědělství jako plně rozvinuté odvětví zemědělství se všemi odpovídajícími charakteristikami, jakými jsou stabilní trh, služby a státní politika podporující poskytování veřejných statků, včetně aspektů týkajících se životního prostředí a pohody zvířat.

Hlavními cíli akčního plánu do roku 2015 je vybudování stabilního, dlouhodobě prosperujícího a konkurenceschopného trhu s bioprodukcí, vyráběnou efektivně a zároveň podle

principů EZ, s ohledem na pohodu zvířat, životní prostředí a šetrné zpracovatelské metody. Dále vytvoření takové infrastruktury, která bude umožňovat kontinuální a dlouhodobě udržitelný rozvoj a zároveň bude vytvářet podmínky k tomu, aby mohla být bioprodukce významnou položkou českého EZ, tedy aby došlo k výraznému zvýšení produkce českých biopotravin. Dalším cílem je pak dosažení efektivního pojezení prvovýroby a zpracovatelských aktivit zemědělského i nezemědělského charakteru v rámci celého EZ.

vin, které jsou na pultě mnohdy předražené, málo čerstvé či neprodejné a způsobuje to pak špatný dojem o biopotravinách obecně.

Nový Akční plán rozvoje ekologického zemědělství, který přijala vláda ČR v prosinci 2010 na dalších pět let, hovoří o nutnosti zkvalitnění ekologického zemědělství u nás, to je i podle ministerstva zemědělství důležitější než další boom ekologických ploch, kdy jsme si více než deseti procenty ekologických ploch z celkové výměry zemědělské půdy znatelně nad průměrem EU. Je třeba ale začít od zemědělců, zvládnout produkci, zpracování a prodej jednotlivých komodit. Je nutné zaměřit se zejména na polní produkci (obilniny, luskoviny, brambory, byliny a minoritní plodiny), produkci, uznávání a distribuci biosiv, ekologické zelinářství, viňohradnictví a ovocnářství. Ze živočišných komodit jsou u nás nejslabší strážkové chovy monogastrů a moderní ekochovy dojníc s vysokou užitkovostí, v případě produkce biohovězího pak dokrmování skotu, oddělná porážka, zrání a např. i alternativní distribuce s tlakem na přijatelnější ceny pro konečného zákazníka.

V případě ekologických potravinářských komodit u nás bohužel ještě nefungují běžné tržní nástroje. Zpracovatelé biopotravin musí často nadstandardně zajišťovat vlastní poradenský servis, osiva, krmiva, někdy kvůli jistotě suroviny provozují vlastní ekologickou prvovýrobu, často ale sáhnou raději po biosurovinách ze zahraničí, a to i po

těch, které lze v našich podmínkách vyprodukovat, například obiloviny, lněné a dýňové semeno, pohanka, mléko, ovoce atd. V organizování producentů biosurovin učinil další kroky i svaz ekozemědělci PRO-BIO. Novým střešním subjektem, který propojuje prvovýrobu se zpracovateli, ale hlavně s výzkumem a vzdělávací soustavou, je pak Česká technologická platforma ekologického zemědělství (ČTPEZ), která má své sídlo v Bioinstitutu Olomouc.

Věřím, že nová koncepce stránek o ekologickém zemědělství v tomto týdeníku se zaměřením na produkční potenciál bude přínosem pro zkvalitnění a „dosažení dospělosti“ českého ekozemědělství, které u nás funguje nejen na stránkách spotřebitelských časopisů, učebnic a na internetu, ale také v praxi na mnoha kvalitních ekofarmách již více než dvacet let. Šance pro úspěšný prodej českých biopotravin jsou velké i v kontextu například poslední dioxinovou aférou v Německu, která ukazuje jasně, jak špatný je koncept „levného“ industriálního zemědělství, kdy jedna problematická výrobní krmiva může ohrozit spotřebitele v polovině Evropy. Není přece správné, aby se zvířata chovala bez vazby na zemědělskou půdu, aby se potraviny vozily Evropou i celým světem tam a zpět. Naštěstí už i český spotřebitel si začíná vybírat a hledá kvalitní, čerstvé, nejlépe místní potraviny. Domácí biopotraviny do této kategorie rozhodně patří.

Ing. Jiří Urban

ÚKÚZ Brno, koordinátor ČTPEZ

■ Co je to ČTPEZ

(red) – Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství (ČTPEZ) byla u nás založena v roce 2009 v souladu s cíli evropské platformy TP Organics za účelem sjednocení a propojení široké škály zainteresovaných aktérů v oblasti ekologického zemědělství a produkce biopotravin. Zakládající členové pocházejí z řad výzkumných ústavů, vysokých škol, zástupců privátního sektoru prvovýroby i zpracovatelů produktů ekologického zemědělství. Cílem platformy je rozvoj znalostního systému v oblasti ekologického zemědělství a biopotravin s důrazem na přenos poznatků a výsledků mezi praxí a výzkumem a také podpora konkurenceschopnosti ekolo-

gického zemědělství se zaměřením na produkci, zpracování a prodej biopotravin. V neposlední řadě se také platforma zaměřuje na podporu výzkumu a vzdělávání s prioritami zaměřenými na ekonomicky životaschopné ekologické zemědělství jako součást venkovské ekonomiky, produkci na bázi ekologických principů s ohledem k životnímu prostředí a ekologické potraviny pro zlepšení kvality života a zdraví (více na www.ctpez.cz).

Zakládající členové společně vypracovali Strategickou výzkumnou agendu (SVA) a Implementační akční plán (IAP). SVA je hlavním pracovním dokumentem platformy, ve kterém jsou definovány priority výzkumu a inovací v delším časovém horizontu. IAP stanovuje střednědobé a dlouhodobé cíle, kterými budou identifikované priority postupně rozpracovávány v rámci výzkumných témat podle pořadí důležitosti a ohledem na slabé stránky EZ v ČR a nedostatky v poznání. Platforma byla založena jako sdružení, které má otevřený charakter, a k jejímu členství je možné se aktivně přihlásit. Koordinátorem ČTPEZ byl zvolen Bioinstitut o. p. s.